

Oordelen in gerechtigheid

“Met voorbijzien dan van de tijden der onwetendheid beveelt God nu aan de mensen, dat zij zich allen overal moeten bekeren, omdat Hij een dag heeft bepaald, waarop Hij het aardrijk in gerechtigheid zal oordelen door een man die Hij [daartoe] heeft bestemd, waarvan Hij aan allen zekerheid heeft gegeven door Hem uit [de] doden op te wekken” (Hand. 17:30-31)

Bovenstaande tekst is de kern van een toespraak die Paulus in de stad Athene voor Grieken heeft gehouden. Hij richtte zich als apostel (d.w.z. gezant) van Christus Jezus tot heidense filosofen (Hand. 17:18) om aan hen het “goede nieuws” van God te verkondigen (vgl. Rom. 1:1-7).

Een nieuwe tijd

Met de komst van deze gezant van de Messias brak er voor de volken een nieuwe fase in de geschiedenis aan. De “tijden van de onwetendheid” waren voorbij. Uit het tekstverband blijkt, dat met die uitdrukking wordt bedoeld: de tijden waarin de volken de Schepper van de wereld en de Heer van hemel en aarde nog niet kenden (Hand. 17:22-24). Gedurende die tijden hadden ze afgoden gediend: machten die ze in tempels aanbaden en die ze via het offeren van allerlei geschenken gunstig probeerden te stemmen (Hand. 17:25). In hun godsdienst maakten ze gebruik van voorwerpen van “goud, zilver of steen, beeldwerk van menselijke kunst en vinding” (Hand. 17:29).

Paulus mocht de Grieken voorhouden dat er maar één God is: “de God die de wereld heeft gemaakt en alles wat daarin is”, “de Heer van hemel en aarde”, de Schepper die van niemand iets nodig heeft, integendeel: “Hijzelf geeft aan allen het leven en de adem en alles” (Hand. 17:25). Hij woont niet in een tempel, maar is niet ver van ieder van ons (Hand. 17:27). “In Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij” (Hand. 17:28).

Voorbijzien

Het Griekse werkwoord *hupereido*, dat met “voorbijzien” is vertaald, betekent letterlijk: “overzien”. Het is afgeleid van het voorzetsel *huper*, dat “over”, “overheen” of “boven” betekent, en het werkwoord *eido* (zien). God heeft over de tijden van de onwetendheid heen gezien, Hij keek vooruit, naar de tijden van kennis die op de tijden van de onwetendheid zouden volgen.

De uitdrukking “voorbijzien” wordt dikwijls opgevat als “door de vingers zien”. Men meent dat God een oogje dichtkneep, geen acht sloeg op de afgodendienst en afgodendienaars niet strafte. Maar volgens de Bijbel is dat niet waar, want in de brief aan de Romeinen staat: “Toorn van God wordt van [de] hemel geopenbaard over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen” (Rom. 1:18). Die toorn openbaart zich in het feit dat de Schepper afgodendienaars “overgeeft in de begeerten van hun harten aan onreinheid” (Rom. 1:24). Hij geeft hen over aan “onterende hartstochten” (Rom. 1:26) en aan “een verkeerd denken” (Rom. 1:28).

De HERE had “in de voorbije geslachten alle volken op hun eigen wegen laten gaan” (Hand. 14:16). De gevolgen voor de samenleving waren vreselijk (Rom. 1:24,26-27,29-31). En het dienen van afgoden heeft nog altijd ernstige consequenties. Wie afgoden vereren, zullen op die afgoden gaan lijken. Daarin openbaart zich Gods toorn over de afgodendienst.

God had de volken “op hun eigen wegen laten gaan” (Hand. 14:16), hen “tastend naar Zich laten zoeken” (Hand. 17:27), hen “onder het ongeloof besloten” (Rom. 11:32) en hen laten dwalen omdat Hij hun de gevolgen van ongehoorzaamheid wilde doen ervaren (vgl. Rom. 1:20-21, 2 Thess.2:12). Maar Hij wist dat Hij eens “aan allen barmhartigheid zou bewijzen” (Rom. 11:32).

Een gekleurde vertaling

Handelingen 17:30 is in Bijbelvertalingen niet erg objectief weergegeven. “God beveelt nu aan de mensen, dat zij zich allen overal moeten bekeren” is een gekleurde weergave. Het werkwoord “moeten” staat niet in het Grieks, en “bevelen” is niet de enig mogelijke vertaling van het werkwoord in de grondtekst. In sommige handschriften van het Nieuwe Testament wordt voor “bevelen” het werkwoord *parangelloo* gebruikt, terwijl in andere handschriften *apangelloo* staat. Die werkwoorden zijn van het woord *angelloo* afgeleid, dat “boodschappen” betekent. Indien er in de oorspronkelijke tekst *apangelloo* (“afkondigen” of “openlijk bekend maken”) heeft gestaan, dan zou een objectieve vertaling luiden:

“Met voorbijzien dan van de tijden van de onwetendheid maakt DE God nu aan alle mensen bekend dat zij zich allen overal bekeren”.

Indien er *parangelloo* (“overdragen” of “opdragen”) stond, dan zou men kunnen schrijven:

“Met voorbijzien dan van de tijden van de onwetendheid draagt DE God nu aan alle mensen op dat zij zich allen overal bekeren”.

De oude Statenvertaling is bijzonder nauwkeurig, want die geeft vers 30 als volgt weer:

“God dan, de tijden der onwetendheid overzien hebbende, verkondigt nu allen mensen alom, dat zij zich bekeren”.

In de oorspronkelijke tekst staat er een bepaald lidwoord voor het woord “God”. Hiermee gaf Paulus aan, dat hij sprak namens de Ene, de Levende, de Schepper van hemel en aarde. En voor “bekeran” gebruikte hij het werkwoord *metanoioo*, dat “omdenken” betekent, dat wil zeggen: “anders gaan denken” of “tot ander inzicht komen”. Volken die eeuwenlang in duisternis hadden gedwaald mochten nu hun Schepper leren kennen en Hem gaan vereren.

Door het woord “moeten” in te voegen en door in plaats van boodschappen “bevelen” te schrijven, hebben vertalers de indruk gewekt dat de bekering tot God een last is. Maar het was niet Paulus’ bedoeling om dat aan de volken voor te houden. Juist afgodendienst leidt tot uitbuiting, slavernij en onrecht (Romeinen 1:22-32), terwijl de dienst van de levende God de mens vrijmaakt. Ook horen en zien afgoden en hun beelden niet. Ze kunnen hun vereerders in geen enkel opzicht hulp bieden. Maar de Heer van hemel en aarde is een betrouwbare toevlucht.

De volken *moeten* zich niet bekeren, ze *mogen* zich bekeren. Dat God hun de bekering heeft geschonken, is een wonder. Voor Joden was het onvoorstelbaar dat er Grieken of Romeinen zouden worden bekeerd. Petrus werd door de oudsten in Jeruzalem zelfs op het matje geroepen. Hoe had hij het in zijn hoofd gehaald om het huis van een Romein binnen te gaan? (Hand. 11:3). En Petrus had geantwoord: “Als dan God dezelfde gave aan hen heeft gegeven als ook aan ons, toen wij tot geloof in de Heer Jezus Christus kwamen, wie was ik dat ik God kon weren?” (Hand. 11:17). Waarop de

“kerkenraad” verbaasd opmerkte: “Dus ook aan de volken heeft God de bekering tot [het] leven gegeven!” (Hand. 11:18). Bekering is een *gave*.

“Alle mensen moeten zich overal bekeren” is als weergave van Hand. 17:30 net zo misplaatst als: “Heel ons personeel moet komende maandag een jaarsalaris in ontvangst nemen”, of: “Al onze medewerkers moeten komend jaar met vakantie gaan”. De meeste werknemers zouden zo’n opdracht met gejuich ontvangen!

Een dag bepaald

Als motief voor de oproep aan alle mensen om zich te bekeren gaf Paulus aan, dat God “een dag heeft bepaald waarop Hij het aardrijk in gerechtigheid zal oordelen”. Voor “aardrijk” gebruikte de apostel niet het Griekse woord *gè*, dat “het landoppervlak” of “het droge” betekent, maar het woord *oikoumene*, dat wil zeggen: “de mensenwereld” of “de samenleving”. Vers 31 heeft betrekking op een oordeel over de mensen en hun onderlinge verhoudingen. Dat God een dag heeft bepaald waarop Hij het aardrijk zal oordelen, wist iedere Bijbellezer op grond van het Oude Testament. De uitdrukking “oordelen in gerechtigheid” is ontleend aan het boek der Psalmen. Daarin staat geschreven:

“Hij zal de volken richten in rechtmatigheid”

“Hij zal de wereld richten in gerechtigheid en de volken in zijn trouw”

“Hij zal de wereld richten in gerechtigheid en de volken in rechtmatigheid”

(Psalm 96:10,13; 98:9)

Volgens velen is het oordeel van God een inktzwarte roetwolk aan de horizon. Een dag waarvan we moeten hopen dat hij maar zo lang mogelijk uitblijft, omdat velen dan aan blijvende wanhoop zullen worden prijsgegeven. Maar de Bijbel spreekt hier anders over. Daarin lezen we:

“Dat de volken U loven, o God; dat de volken altogader U loven. Dat de natiën zich **verheugen** en **jubelen**, omdat Gij de volken in rechtmatigheid richt en de natiën op aarde leidt. Dat de volken U loven, o God, dat de volken altogader U loven” (Psalm 67:4-6)

“Geef de HERE, gij geslachten der volken, geeft de HERE heerlijkheid en sterkte. Geef de HERE de heerlijkheid van zijn naam, brengt offer en komt in zijn voorhoven. Buig u neder voor de HERE in heilige feestdos, beef voor zijn

aangezicht, gij ganse aarde. Zegt onder de volken: De HERE is Koning, vast staat nu de wereld, zodat zij niet wankelt; Hij zal de volken richten in rechtmatigheid. De hemel **verheuge** zich, de aarde **juiche**, de zee bruike en haar volheid, het veld en al wat daarop is, **verblijde** zich; dan zullen alle bomen des wouds **jubelen** voor de HERE, want Hij komt, want Hij komt om de aarde te richten; Hij zal de wereld richten in gerechtigheid en de volken in zijn trouw” (Psalm 96:7-13)

“**Juicht** de HERE, gij ganse aarde, breekt uit in **gejubel** en psalmzingt. Psalmzingt de HERE met de citer, met de citer en met luide zang, met trompetten en met bazuingeschal; **juicht** voor de Koning, de HERE. De zee bruike en haar volheid, de wereld en wie erin wonen; dat de stromen in de handen klappen, de bergen tezamen **jubelen** voor het aangezicht des HEREN, want Hij komt om de aarde te richten; Hij zal de wereld richten in gerechtigheid en de volken in rechtmatigheid” (Psalm 98:4-9)

De verschijning van God om de wereld te richten is in deze Psalmen een aanleiding tot uitbundige vreugde - voor de hele mensheid en zelfs voor de planten- en dierenwereld en de levenloze natuur. Wanneer de HERE verschijnt om “de wereld te oordelen in gerechtigheid” (Psalm 9:9) dan zal dit aanvankelijk wel ontzagwekkende gevolgen hebben. “Goddelozen” worden te gronde gericht. Hun naam wordt uitgewist “voor altoos en immer”. De vijanden verdwijnen, hun steden worden verwoest, en zelfs hun gedachtenis zal vergaan (Psalm 9:6-7). Met volken die God en zijn Gezalfde hebben gehaat zal het slecht aflopen (Psalm 9:16-18, Psalm 110:1). De messiaanse Koning zal de verdrukkers verbrijzelen, maar “de ellendigen recht verschaffen”, “de armen redden”, “zich over de geringen ontfermen en hen van druk en geweld verlossen en bevrijden” (Psalm 72:2-4, 12-14). De ootmoedigen en de armen zullen de aarde beërven (Psalm 9:19).

Een blijde hoop

Omdat de verschijning van God om de wereld te oordelen tot gevolg heeft dat er een einde wordt gemaakt aan het onrecht dat er in de wereld heerst, zagen de psalmdichters naar die komst uit en riepen ze de HERE in hun liederen op om spoedig te komen:

“Laat de boosheid der goddelozen een einde nemen, maar bevestig Gij de rechtvaardige, Gij, die hart en nieren toetst, rechtvaardige God” (Psalm 7:10)

“Sta op, o God, richt de aarde, want Gij bezit alle volken” (Psalm 82:8)

“Verhef U, Richter der aarde, breng vergelding over de hovaardigen. Hoelang nog zullen de goddelozen, o HERE, hoelang nog zullen de goddelozen juichen?” (Psalm 94:2-3)

“O HERE, uw naam is tot in eeuwigheid, HERE, uw gedachtenis is van geslacht tot geslacht. Want de HERE doet zijn volk recht, over zijn knechten ontfermt Hij zich” (Psalm 135:13-14)

Zulke passages uit het Oude Testament vormden de achtergrond van Paulus' toespraak op de Areopagus. De apostel wist dat God de wereld niet aan haar lot zou overlaten, maar al het onrecht op aarde eens zou rechtzetten. Hoe pijnlijk en ontzagwekkend de dag die Hij daarvoor heeft bepaald ook zal zijn, over het eindresultaat zal heel de schepping zich kunnen verheugen. Dat God het aardrijk op zekere dag zal “oordelen in gerechtigheid” is goed nieuws. De mensheid zal niet ondergaan door een atoomoorlog, door de gevolgen van de klimaatverandering of door het uitdoven van de zon. De wereld zal door de Schepper worden hersteld en uiteindelijk geheel aan haar doel gaan beantwoorden.

Zekerheid

Paulus zei tegen de Atheners dat God het aardrijk zal oordelen “door een man die Hij [daartoe] heeft bestemd, waarvan Hij aan allen zekerheid heeft gegeven door Hem uit [de] doden op te wekken”. Gezien het slot van deze zin (waar over de opstanding van Christus wordt gesproken) is die man de Here Jezus. Hij is het “Beeld van de onzichtbare God” (Kol. 1:15). Aangezien Hij Gods Beeld is, zal Hij de Schepper zichtbaar maken wanneer de oordeelsdag aanbreekt (1 Tim. 6:14-16). De Vader oordeelt niemand, maar heeft heel het oordeel aan de Zoon gegeven, omdat Hij de Mensenzoon is (Joh. 5:22-23,27).

In de oorspronkelijke tekst staat voor “zekerheid” het woord *pistis*, dat op andere plaatsen met “geloof” is vertaald. Vanwege de opstanding van Christus is er iets “geloofwaardig” geworden, maar wàt? Waarvan heeft God “zekerheid verschaft” door Jezus uit de doden op te wekken? Blijkt uit het feit dat God zijn Zoon uit de doden heeft opgewekt, dat Hij is aangesteld als Rechter? Of blijkt daaruit, dat God het aardrijk zal gaan oordelen in gerechtigheid?

Aangezien Paulus zich richtte tot Grieken ligt de tweede verklaring voor de hand. Tegen Joden had Paulus kunnen zeggen: “De opstanding van Jezus

bewijst dat Hij de Messias is. Want van de Messias is geprofeteerd dat Hij op de troon van David zal zitten gedurende de hele toekomstige eeuw. Dat is alleen maar mogelijk voor een nakomeling van David die met een onvergankelijk leven uit de doden is opgestaan". Grieken hadden echter geen Messiasverwachting en geen besef van een toekomstige eeuw. De meeste Grieken geloofden niet in een toekomstig oordeel. Ze meenden, zoals de dichter Schiller opmerkte, dat "de wereldgeschiedenis het wereldgericht is".

Tegen mensen met zulke opvattingen, Epicureïsche en Stoïcijnse filosofen, zei Paulus dat DE God een dag heeft bepaald waarop Hij het aardrijk in gerechtigheid zal gaan oordelen. De Schepper heeft laten zien dat die boodschap geloofwaardig is door een man uit de doden op te wekken.¹ Uit de opstanding van Jezus blijkt dat de geschiedenis van een mens tussen zijn geboorte en zijn overlijden niet het hele verhaal van die mens is. Want na de dood volgt er een opstanding.

In de Statenvertaling van Hand. 17:31 zijn allerlei woorden schuingedrukt om aan te geven dat die worden door de vertalers ingevoegd zijn:

"Daarom dat Hij een dag gesteld heeft, op welken Hij den aardbodem rechtvaardiglijk zal oordelen, door een Man, dien Hij *daartoe* geordineerd heeft, verzekering *daarvan* doende aan allen, dewijl Hij Hem uit de doden opgewekt heeft"

De woorden "daartoe" en "daarvan" ontbreken in de Griekse tekst. Daar staat letterlijk:

"Daarom wijst Hij aan een dag waarin Hij oordeelt het aardrijk in gerechtigheid, in een man die Hij markeert (Gr. *horizoo*) geloof verschaffende aan allen door Hem te doen opstaan uit de doden".

Door het woord "daartoe" in te voegen, hebben de vertalers de indruk gewekt dat God de Messias heeft aangesteld als Rechter. Dat is natuurlijk waar (zie Matth. 25:31-46) maar het is niet wat Paulus in Athene naar voren bracht. Aan de Bijbeltekst behoeft niets te worden toegevoegd om een goede zin te krijgen. De apostel zei dat God in een man die Hij markeert

¹ In de oorspronkelijke tekst staat voor "opwekken" het werkwoord *anistemi*, dat wil zeggen: "doen opstaan"

(d.w.z. “binnen het gezichtsveld plaatst”, of “voor het voetlicht zet”) aan alle mensen geloof heeft verschaft door die man te doen opstaan uit de doden.

Jezus fungeert voor alle mensen als bewijs van het feit dat God het onrecht in de wereld zal gaan rechtzetten. Tijdens zijn aardse bestaan werd Hij door de mensheid vijandig behandeld, vooral door de machthebbers. Hoewel Hij volmaakt onschuldig was, werd Hij op beestachtige wijze ter dood gebracht. Maar God zette dit recht door Hem uit de doden op te wekken, en Hem te bekleden met onvergankelijke heerlijkheid. Zo bewees de Schepper dat Hij het laatste woord heeft en over de mensenwereld een rechtvaardig oordeel zal vellen.

In het boek Handelingen wordt er voortdurend op gewezen dat God een rechtvaardig oordeel velde door Christus uit de doden op te wekken en zo het menselijk onrecht ongedaan te maken.

“Deze Jezus... hebt **u** gevangen genomen en door de handen van onrechtvaardigen aan het kruis gespijkerd en gedood. **God** heeft Hem echter doen opstaan...” (Hand. 2:24)

“Deze Jezus heeft **God** doen opstaan... Laat dan heel het huis van Israël zeker weten dat God Hem tot Here en Christus gemaakt heeft, namelijk deze Jezus, die **u** gekruisigd hebt” (Hand. 2:32,36)

“De Vorst van het leven hebt **u** gedood, die **God** uit de doden opgewekt heeft, waarvan wij getuigen zijn” (Hand. 3:15).

“Laat het dan bij u allen en bij heel het volk Israël bekend zijn dat door de naam van Jezus Christus, de Nazarener, die **u** gekruisigd hebt maar die **God** uit de doden opgewekt heeft, dat door Hem deze man hier gezond voor u staat” (Hand. 4:10)

“De God van onze vaders heeft Jezus opgewekt, die **u** omgebracht hebt door hem aan een hout te hangen; deze Jezus heeft **God** door zijn rechterhand verhoogd tot een Vorst en Zaligmaker, om Israël bekering te geven en vergeving van zonden” (Hand. 5:30-31)

“**Zij** hebben Hem gedood door Hem aan een hout te hangen. Deze heeft **God** opgewekt op de derde dag” (Hand. 10:39-40)

“Hoewel zij geen reden voor Zijn dood vonden, vroegen **zij** Pilatus Hem te laten doden... Maar **God** heeft Hem uit de doden opgewekt...” (Hand. 13:27-30)

Paulus knoopte bij dit Bijbelse thema aan. De Schepper heeft laten zien dat Hij het aardrijk zal gaan oordelen in gerechtigheid, door een onschuldig Slachtoffer uit de doden op te wekken - als toonbeeld voor allen.

Samenvatting

1. Paulus was een “apostel van Christus Jezus”, een gezant die de opgestane Messias vertegenwoordigde en die namens Hem een bericht kwam doorgeven. Met het optreden van Paulus kwam er voor de Grieken een einde aan de “tijden van de onwetendheid”, de periode waarin ze goden van eigen maaksel hadden gediend en tastend naar de ware God hadden gezocht. Vanaf nu mochten ze hun Schepper leren kennen. De Ene God wilde Zich aan hen openbaren.

2. Het bericht dat Paulus doorgaf hield in dat niet-Joden zich mogen bekeren tot de Schepper die het onrecht in de wereld op zekere dag volmaakt zal gaan rechtzetten. Als bewijs van dat voornemen heeft Hij de Messias, die onschuldig werd gekruisigd, opgewekt uit de doden. Aan de volken wordt de bekering ten leven geschonken (Hand. 11:18), ze mogen zich van de afgoden tot God wenden, de levende en waarachtige God gaan dienen (1 Thess. 1:9), en de opgestane Messias uit de hemel gaan verwachten (1 Thess. 1:10).

3. De aankondiging van de oordeelsdag wordt doorgaans beschouwd als een bericht van naderende rampspoed. Men beseft niet dat de apostel deze toekomstverwachting ontleende aan het boek der Psalmen. In Psalm 67, 96 en 98 is de komst van God om de aarde te richten geen verschrikkelijk vooruitzicht, maar een goede tijding. Heel de schepping zal jubelen van vreugde en zich over Gods komst verblijden. De Schepper zal de wereld “oordelen in **gerechtigheid**”. Zijn oordeel is geen ramp maar uiteindelijk voor al het geschapene een zegen.